ਸੂਰਾ

ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ AMRITSAR

ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ

ਨਖਾਸ ਚੌਕ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਖੂਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼

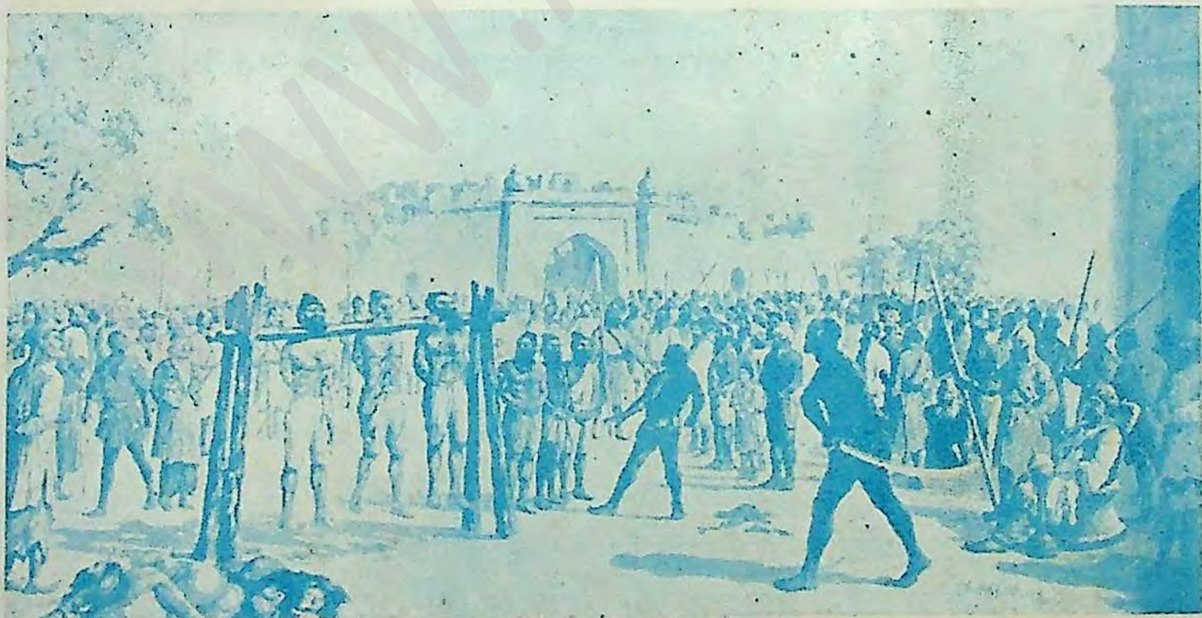

ਇਸੇ ਨਖਾਸ ਚੌਕ ਵਿਖੇ ਮਸੀਤ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਲਾਹੌਰ ਬਣਿਆ

ਜੁਲਾਈ ੧੯੮੪ JULY 1984

www.AKJ.Org

ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਚਿਠੀ ਨੰ: ੧/੭੦-੬੮-੨੧ ਮਿਤੀ ੧੭-੧੦-੬੮ ਅ. ਪ. ਅਨੁਸਾਰ
'ਸੂਰਾ' ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਕਾਲਜਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ ਹੈ

ਤਤਕਰਾ

ਧਰਮੁ ਪੰਥ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ	੩	ਭਾ: ਸਾ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਧਰਮ-ਵਿਥਾਰਕ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ	੪	ਭਾ: ਸਾ: ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ	੭	ਸ: ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡਵੋਕੇਟ
ਆਪ ਬੀਤੀ ਜਗ ਬੀਤੀ—ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ	੯	ਸ: ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਜਿਜ਼
ਪਵਿਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	੧੧	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ, ਜਲੰਧਰ
ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ	੧੨	ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦਮ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ	੧੫	ਸ: ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ M.A LL.B.
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ	੧੭	ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ
ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ—ਮੁਰੰਮਤ	੧੮	ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ
ਪੰਥਕ ਖ਼ਬਰਾਂ	੧੯	ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ
ਜੀਵਨ-ਝਲਕੀਆਂ ਡਾ: ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (੧੦)	੨੫	ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਞ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ	੨੮	ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ੨੨ ਜੁਲਾਈ

ਇਸ ਪਰਚੇ ਬਾਰੇ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਉਖੜ ਪੁਖੜ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਖੜੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ ਦਾ 'ਸੂਰਾ' ਛਪਣ ਦੀ ਆਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨੋਟ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਜੁਲਾਈ ਦਾ 'ਸੂਰਾ' (੩੦-੩੨ ਸਫੇ) ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ. ਦਿਲੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਨੱਪ ਕੇ, ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ ਲੈਣ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਪੁਛਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਹੋ ਹੀ ਕੁਝ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਅਸੀਂ ਕੀ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ! ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮੇਂ ਜੋ ਬਿਖਮ ਭਾਣੇ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਦਾਸਰਾ—ਸੰਪਾਦਕ

ਲਾਕਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਬਾਬਾ ਭੌੜੀ ਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਕੂਚਾ ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੭.੭.੮੪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 51847 **ਘਰ** 43094

www.AKJ.Org

ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ ॥

ਸੂਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ

ਦੇਸ ੧੫-੦੦
ਇਕ ਪਰਚਾ ੧-੫੦

ਪਰਦੇਸ

ਸਮੁੰਦਰੀ ਡਾਕ ੩੫-੦੦

ਹਵਾਈ ਡਾਕ

ਅਰਬ, ਮਲਾਇਆ ੫੫-੦੦
ਯੂ. ਕੇ., ਅਫ਼ਰੀਕਾ ੭੫-੦੦
ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ੯੦-੦੦

ਅਮਾਨਤੀ

ਲਾਈਫ਼ ਮੈਂਬਰ

ਦੇਸ ੧੫੦-੦੦
ਪਰਦੇਸ ੩੫੦-੦੦

ਹਵਾਈ ਡਾਕ

ਯੂ. ਕੇ. ਅਫਰੀਕਾ ੭੫੦-੦੦
ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ੯੦੦-੦੦
ਅਰਬ ਮਲਾਇਆ ੫੫੮-੦੦

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਵਲੋਂ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ

ਜਿਲਦ ੧੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੮੪ ਅੰਕ ੭

ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ, ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ

॥੧॥੧੬॥ ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੫

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁਤੇ-ਮੁਹੀ, ਖਾਜ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ ॥
ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ, ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ ॥੩੦॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੩੦

www.AKJ.Org

ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਕ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ

[ਵਲੋਂ—ਗੁਰਪੁਰ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ]

ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ ॥ ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੋ ॥ ਦੁਸਟ ਦੋਖੀਅਨਿ ਪਕਰ ਪਛਾਰੋ ॥੪੨॥
ਯਾਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ ॥ ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ ॥
ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ ॥ ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ ॥੪੩॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਅਧਿਆਇ ੬

ਉਪਰਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਾ ਤੱਤ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਤਿ ਆਦਰਸ਼ ਅੰਕਤ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਤਬਕੇ ਯਾ ਫ਼ਿਰਕੇ ਲਈ ਮਖ਼ਸੂਸ (ਰਾਖਵਾਂ) ਨਹੀਂ। ਉਪਰਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, "ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ", ਭਾਵ ਦੇਵਾਨ-ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਨ ਹੇਤ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਪਠਾਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੇਤੂ ਜਗਤ-ਉਧਾਰਨ, ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਜਗ ਉਧਾਰਨ ਲਈ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਜਾਮਾ ਧਾਰ ਕੇ ਆਏ। ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ ਅਤੇ ਜਗਤ ਹੇਤ ਹੀ ਆਏ। ਜਿਥੇ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ, ਖਾਸ ਉੱਥੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਭਵ ਲੈ ਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਰਮ-ਧੁਜੀ-ਨੈਸ਼ਾਨ-ਦਮਾਮਾ ਬਜਾਉਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਦੋਂ ਓਥੋਂ ਹੀ ਜਗਤ-ਉੱਧਾਰ ਦਾ ਮੁਢ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜ਼ੋਰੋ-ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ-ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ-ਵਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ-ਵਰਸ਼ ਦੇ ਓਸੇ ਖ਼ਿਤੇ ਉੱਤੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਧੁਰੋਂ ਪਠਾਏ ਧਰਮ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਲ ਬਰੇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਧੁਜੀ ਮੈਦਾਨ ਮੱਲੇ ਅਤੇ ਜਗਤ-ਉੱਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤ-ਉੱਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਲਈ ਜਗਤ-ਉੱਧਾਰ ਦੀ ਅਬਚਲ ਨੀਂਵ ਧਰ ਕੇ ਅਹਿੱਲ ਥੰਮ੍ਹ ਗੱਡ ਦਿੱਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਦੇਵ-ਭੂਮੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਮ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਰਖਸ਼ਕ, ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਕ, ਧਰਮ ਉਬਾਰਕ, ਜਗਤ ਉੱਧਾਰਕ, ਮੁਬਾਰਕ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ (ਸਾਜੀ) ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਖਾਲਸਾ ਨੇਸ਼ਨ ਨੇ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਨਮ-ਦਾਤਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮ-ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਿਲੂਣ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ ਵਿਥਾਰਨਾ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ, ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਬਾਰਨ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਦ੍ਵੈਖੀ-ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ ਲਈ, ਜਗਤ-ਉੱਧਾਰ-ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਜਗ-ਵੇਦੀ ਵਿਖੇ ਧਰਮੱਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਦੀ ਉਹ ਅਹੂਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਦੀਵ ਲਈ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਖਾਲਸ ਕੌਮ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਦਾ ਧੁਰਵਾ ਬੱਝ ਗਿਆ।

ਹਾਂ ਜੀ! ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੇਵਲ ਧਰਮੀ ਜੀਵਨ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਰਮ-ਜੀਵਨ-ਕਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੂਨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀ, ਕਾਇਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਾਬਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰੋ-ਸਿਤਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਦੀਨ ਹੀਨ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਅਣਖ ਸਾਹਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅੰਸ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼-ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਲਪੱਗ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ

www.AKJ.Org

ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਮੁਖਵਾਕ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਦਾਰਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਤਜ਼ਾਦ (ਵਿਰੋਧੀ) ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਹੀ ਦੀਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਰ-ਅਸਲ ਇਹ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਦਮਨ ਕੀਤੇ ਬਾਝੋਂ ਜਗਤ ਉੱਧਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਥਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਨੂੰ ਬਿਦਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬਿਧਿ ਭੀ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਦੂਰ ਨਾ ਹਵੇ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ-ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਉੱਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ-ਜੀਵਨੀ-ਜੰਤਾਂ ਦੀ ਜਾਨ-ਪ੍ਰਾਣ-ਸੰਜੀਵਨੀ ਸੁਦੇਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲੈ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸਦ-ਜੀਵਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਐਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਸਦਜੀਵਨੀ ਜਾਨ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾਤਿਆਂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਖਾਲਸ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜੁਗਜੀਵਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ ਸੁਰਜੀਤ ਰਹੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਭੀ ਜਗਤ ਅੰਦਰ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਸਦਜੀਵਨਾ ਧਰਮੀ ਪੰਥ ਅਤੁਟ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਜ਼ੁਲਮ ਪਾਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰੇਗਾ।

ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਅੰਦਰ ਧਰਮ-ਜੀਵਨੀ-ਅੰਸ ਅੰਸਰਤ ਹੋਏ ਬਾਝੋਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰਨਾ ਪਰਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਦੂਤਾਂ ਸੇਤੀ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਮੁਜੱਸਮੀ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰ-ਜੀਵਨ-ਬੂਟੀ ਦੀ ਜਾਗ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਉਤੇ ਲਾ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਾਲਸ-ਧਰਮ-ਅੰਸੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਤੇਜ-ਤੱਤ ਦਾ ਖ਼ਮੀਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਧਰਮ ਬੀਰ ਸੂਰਮਿਆਂ, ਉਪਕਾਰੀ ਜੋਧਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਇਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਸਵਾ ਸਵਾ ਲਖ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਭਰੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਗੂਣ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਗੀਦੀ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀਆਂ ਖੂਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਇਕ ਚੁਣ-ਕੱਢੇ-ਲਧੋਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਭਾਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਭੀ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਲੰਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ ਉਭਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਜੀਉਂਦਿਆਂ-ਬੀਰ-ਸਪਿਰਿਟ ਸਵਾਲੱਖੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਸੰਖ ਬਲ-ਧਾਰੀ-ਧਰਮੱਗੀਆਂ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਉਭਾਰਨਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਪੰਜਾਂ ਦੂਤਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਦਬਾਈ ਪਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਉਭਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਹੈ ? ਜੋ ਖ਼ੁਦ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਮਨਾ, ਈਰਖਾ, ਦ੍ਵੈਖ, ਖ਼ੁਦੀ, ਬਖ਼ੀਲੀ, ਤਕੱਬਰੀ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਦੁੜੇ (ਦਲੇ ਮਲੇ) ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਭਲਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀਆਂ ਕੀ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਅਚਾਰ ਹੀਣ, ਜੀਵਨ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤ ਹੀਣ, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਹੀਣ, ਧਰਮ-ਬੀਰਤਾ ਹੀਣ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਹੀਣ, ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਬੁਲ-ਹਵਸੀ ਰੀਫ਼ਾਰਮਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਖਹਿ ਖਹਿ ਲੜਨ ਮਰਨ-ਹਾਰੇ ਸੁੱਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਅਰਬਾਂ ਖ਼ਰਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਯਾ ਕੌਮ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਪਰਬੋਧਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਮਨੂਆ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਫ਼ਸ-ਅਮਾਰਾ (ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਫ਼ਿਤਰਤ) ਦੇ ਸੁਆਧੀਨ, ਕੈਦੀ, ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ-ਮਾਂਗਰਾਂ (Mongers) ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਚ ਦੂਤਾਂ ਦੇ ਬੰਧੂਆਂ ਤੋਂ, ਨਫ਼ਸੇ-ਅਮਾਰਾ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟ ਸਕਦੇ।

ਅਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਧਰਮ ਰਖਸ਼ਕ, ਧਰਮ ਵਿਥਾਰਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਦੂਤ-ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨਾਂ ਦੇ ਫੰਧ ਛੁਡਾਏ, ਅਤੇ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਣੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਅੰਦਰ ਸੰਚਰ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ

www.AKJ.Org

ਨੂੰ ਧਰਮੱਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਬੀਰ ਬਣਾਇਆ, ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਦੂਤ ਮੁਜੱਸਮੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਾਇਆ। ਧਰਮੀ ਬੀਰ ਸਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਮੰਤ੍ਰਨੀ ਸੰਥਿਆ ਵਾਲੀ ਨਿਤਨੇਮੀ ਚੌਪਈ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸਿਖਾਈ। ਇਹਨਾਂ ਧਰਮੱਗ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿਚ ਨਿਤ ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਅੰਤਰ ਬਾਹਰਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਬਿਦਾਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਿਨੇ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ—"ਹਮਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭੈ ਤੁਮ ਘਾਵਹੁ" ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹਮਾਰੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਾਵਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਮੁਖ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਬਿਦਾਰਨ ਤੋਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਅਤੇ ਦੀਨ ਪਰਜਾ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮ ਦੂਤ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪੰਜ ਦੂਤ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਬਿਦਾਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਖਿਨ ਖਿਨ ਉੱਦਮ ਸਾਹਸੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਣ ਨਹੀਂ, ਦੁਸ਼ਟ ਜ਼ਾਲਮ ਧਰਮ-ਵੈਰੀ, ਪਰਜਾ ਦ੍ਰੋਹੀ, ਵਿਸ਼ਾਸਘਾਤੀ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੌਮ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਪ੍ਰਬੋਧਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਦਮ ਲੈਣਗੇ।

ਐਸਾ ਦੁਸ਼ਟ-ਬਿਦਾਰੀ, ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨਾਰੀ-ਧਰਮੀ-ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਐਸੀਆਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਰੂਹਾਂ ਸਦ ਸਦਾ ਹੀ ਉਪਜਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤਾਈਂ ਲਹਿਲਹਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਮਤ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਕਰੋ ਕਿ ਅੱਜ ਪੂਜਾ ਦੇ ਲੋਭੀਆਂ ਤੇ ਨਾਸਤਕਾਂ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉੱਗ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫੰਡ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਹਮਾਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸੋਧੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਸੋਧੇ ਜਾਣਗੇ। ਮਸੰਦ-ਗਰਦੀ ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ, ਨਾਸਤਕ-ਗਰਦੀ ਸਭ ਖੈ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਨਾਸਤਕਾਂ ਦੀ ਮਲੇਛਤਾ ਭੀ ਸਭ ਮਲੀਆਮੇਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਓੜਕ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦੁਲਾਰਾ ਪੰਥ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟ-ਤਾਈ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਧਰਮ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹਮੇਲੀ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਮਲੇਛ ਆਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਮਲੇਛਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾ ਉਠ ਜਾਏਗੀ। ਖਜਲ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਸਭ ਰਾਹੇ-ਰਾਸਤ ਉਤੇ ਆ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਹੀ ਦੇਸ਼-ਉੱਧਾਰ ਹੋਏਗਾ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੀ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਸਮਹ ਜ਼ਾਲਮ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।

ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ :—

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਭੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕਉ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮਹਿ ਲੇਹ ॥

ਮਈ ਹੁਕਮ ਦਾ ਅਕਾਲੀ ਢੰਡੋਰਾ ਫੇਰ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੁਰੂ-ਡੰਮ੍ਹ-ਗੁਰਦੀ ਦਾ ਭੀ ਨਮੂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਹਿਆਤੀ, ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨਤਾ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਅੰਦਰ, ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ-ਡੰਮ੍ਹ ਦਾ ਬਿਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਸਾਜਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ-ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਲ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਗੁਰੂ-ਡੰਮ੍ਹ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਭੀ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਫੇਰ ਉਗੇਗੀ ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਕਾਣ ਨਹੀਂ ਰਖੇਗਾ।

["ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ

www.AKJ.Org

ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ

[ਸ: ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡਵੋਕੇਟ]

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗਿ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ: ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤਰ, ਸ: ਅਬਨਾਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਸਖਤਾਂ ਹੇਠ ੧੫ ਜੂਨ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਛਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ ਦਾ ਇਕ ਤਾਲਾ ਤੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਚਾਨਣੀ ਜੋ ਮੇਨ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ੋਕੇਸ ਵਿਚ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਸੜ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਖ ਨੂੰ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾ ਕੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਅਮੁੱਲ ਵਸਤਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਸਤਾਂ ਦੂਜੇ ਮਜ਼ਬਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ।

ਚਾਨਣੀ ਜੋ ਸੜ ਕੇ ਰਾਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮਖਮਲ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਿਲੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨਾਲ ਕਢੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਬਹੁਮੁਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਝਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਚਾਨਣੀ ਨਵਾਬ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਤਰਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਬਾਗ ਵਿਚ ਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਚਾਨਣੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਕਿਸੇ ਮਨੁਖ ਨੇ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ, 'ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹਾਂ, ਦੰਡ ਲਗਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਇਹ ਚਾਨਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।' ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਭਨੋੜੀ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਨੰਦ ਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡ ਇਸ ਦੰਡ ਵਜੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਜਗੀਰ ਵਜੋਂ ਲਗਵਾਏ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਤੇ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਰੱਖ ਤਾਂ ਲਈ ਗਈ, ਪਰ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਲਗਵਾਈ ਗਈ। ਸਰਦਾਰ ਅਰੂੜ ਸਿੰਘ ਸਰਬਰਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਫਵਾਹ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਚਾਨਣੀ ਵਲੈਤ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬੜੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ, ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਰਡ ਕਰਜ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚਾਨਣੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਵਲੈਤ ਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਪਈ ਚਾਨਣੀ ਬਾਰੇ ਉਕਤ ਅਫਵਾਹ ਫੈਲ ਗਈ।

ਇਸ ਚਾਨਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਹਾਜੀ ਮੁਹੰਮਦ ਮਸਕੀਨ ਵਲੋਂ ੩੧ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਚੰਦਨ ਦਾ ਉਹ ਚੌਰ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਅਤੇ ਸਤ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ੯ ਮਣ ੧੪ ਸੇਰ ਚੰਦਨ ਵਿਚੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਇਕ ਲੱਖ ੪੫ ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹਨ। ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਉਹ ਕੀਮਤੀ ਸੇਹਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਆਹ ✿

www.AKJ.Org

ਆਪ ਬੀਤੀ ਜਗ ਬੀਤੀ—ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ

[ਵਲੋਂ—ਸ: ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ 'ਆਜਿਜ਼' ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ]

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਹਾੜ ਵੀ ਚੱਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ? ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕਰੋਗੇ, ਬਲਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਪਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਦੋਬਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੇ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੈਂ ਹੀ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ 'ਮੁਵਾਂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ' ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ੧੯੫੫ ਵਿਚ ਉਹ ਚੱਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਪਹਾੜ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਖ਼ਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਗਰਜ ਕੇ ਕਹੋਗੇ ਕਿ "ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਸਰਾਸਰ ਝੂਠ ਹੈ, ਐਸਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਹਾੜ ਤਾਂ ਇਕ ਨਿਰਜੀਵ, ਤੇ ਅਚੱਲ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਉਹ ਕਦਾਚਿਤ ਚੱਲ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।" ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ

ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ੧੦੮ ਸੁਚੇ ਮੋਤੀ ਹਨ।

ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਿਆਂ ਪੰਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਰਦਨ ਨੀਲਮ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਚੁੰਝ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੧੯੨੨-੨੩ ਵਿਚ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਪੰਜ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਠ ਸੋਨੇ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤੋਸ਼ਾਖ਼ਾਨਾ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਛਤਰ ਸਾਹਿਬ ਸਣੇ ਮੋਰ-ਜੜਾਊ ਹਨ। ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਛਬੇ ਹਨ।

ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਵੀ ਕਦੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਬਰਾਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਸਰਬਰਾਹ, ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪਰਬੰਧ ਸਮੇਂ ਇਹ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਅ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤੋਸ਼ਾਖਾਨੇ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਉਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਮੁਲ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਲੌ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰੋ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ, ਛਤਰ ਸਾਹਿਬ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਣੇ ਮੋਰ-ਜੜਾਊ ਅਤੇ ਛਬੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ, ਝਾਲਰ ਤਿਲੇ ਦੀ,ਪੱਖੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁਠਾਂ ਵਾਲੇ, ਚਕਰੀਆਂ ਸੋਨਾ, ਜੜਾਊ ਸੇਹਰਾ, ਮੋਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੇਹਰੇ ਸਮੇਤ, ਆਸੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੋ, ਚੰਦਨ ਦਾ ਚੌਰ ਆਦਿ। ਇਹ ਜਲੌ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਉਤਸ਼ਵਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਕਤਕ ਪੁੰਨਿਆ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਕਤਕ ਵਦੀ ੨ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਨ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਇਕ ਨੂੰ।

ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਲੌ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਲੇਟ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ੍ਰੀ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ ਦੇ ਦਸਖ਼ਤਾਂ ਹੇਠ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗਊ-ਹੱਤਿਆ ਕਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਜੋੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਜਾਇਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ।

www.AKJ.Org

ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਚੱਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਪਹਾੜ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਜਿਹੇ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਸੀ।

ਪੌਣੇ ਸੱਤ ਕੁ ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ, ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ, ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਡੀਲ ਡੌਲ, ਫੌਲਾਦੀ ਅੰਗ, ਕੰਧ ਵਰਗਾ ਸਪਾਟ ਸੀਨਾ, ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਜਿਗਰਾ, ਲਾਲ ਸੁਰਖ ਅੱਖਾਂ, ਭਰਵਾਂ ਦਾਹੜਾ, ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੀਲੀ ਤੇ ਨੀਲੀ ਦੂਹਰੀ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਪਹਾੜ ਹੀ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੈਸਾ ਡੀਲ ਡੌਲ ਤੇ ਆਕਾਰ ਸੀ, ਵੈਸਾ ਹੀ ਉਸਦਾ ਦਬਦਬਾ ਤੇ ਵਕਾਰ ਵੀ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਚੰਗੇਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਜ਼ਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਾਲਾ ਨਿਤਨੇਮੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸੋਹਣਾ ਕੀਰਤਨੀਆ, ਆਚਰਨ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮੁਵਾਂਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ 'ਟੁਨਜ਼ਾਨੀਆਂ—ਈਸਟ ਅਫਰੀਕਾ' ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਬਣੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੁਤੰਤਰ ਫ਼ਰਨੀਚਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਇਕਾਂਗੀ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ ਬਿੰਨ ਇਕ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੰਬਾ ਚੋੜਾ ਅਜਗਰ ਪਾਲ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰੰਗਾ ਵਿਚ ਮਸਤ ਆਪਣੇ ਰਜਵਾੜੇ ਵਿਚ ਰਾਜ ਭੋਗਦੇ ਸਨ।

ਅਕਾਲੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਚਾਰੀ ਤੇ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਕਸਰ ਸਿਗਰਟ, ਤੰਬਾਕੂ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਗ਼ਜ਼ਬ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਤਨਾ ਵੀ ਕੋਈ ਛਟਿਆ ਫੂਕਿਆ, ਬਦਮਾਸ਼, ਗੁੰਡਾ ਤੇ ਲੜਾਕਾ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ—ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਗਾਣਾ ਗੁਨਗੁਨਾਂਦਾ, ਸੀਟੀ ਵਜਾਂਦਾ, ਜਾਂ ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਸੂਟੇ ਲਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰਿਉਂ ਲੰਘਦਾ ਤਾਂ ਅੱਠ ਦਸ ਘਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਗਾਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ, ਗਲਾ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਭਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਗਰਟ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਪਲ ਲਈ ਉਹ ਗੁੰਡਾ ਅਤਿ ਦਾ ਸ਼ਰੀਫ ਬਣ ਕੇ, ਅਦਬ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਘਰ ਅੱਗੋਂ ਲੰਘ ਕੇ, ਕੁਝ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਗੁੰਡਪੁਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ।

ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਦਾ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਿਉਪਾਰੀ, ਉਚੇ ਉਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਠੇਕੇਕਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਲਾਗ ਲਪੇਟ ਸੋਹਣੀ ਝਾੜ ਝਪਟ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰਕਸਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਕੜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਲਦੀ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਪੈਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਸਦਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ-ਦਿਲ ਅਕਾਲੀ ਅਜ ਕਲ ਕੁਝ ਉਦਾਸ ਤੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੈਟਾ ਗੋਲਡ ਮਾਈਨ ਮੁਵਾਂਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਦੂਰੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਕੱਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਵਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲਾਰਡ, ਡਿਊਕ, ਕਾਊਂਟ ਤੇ ਧਨਾਢ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਨ, ਪਰ ਲਾਰਡਾਂ ਦਾ ਲਾਰਡ, ਡਿਊਕਾਂ ਦਾ ਡਿਊਕ ਤੇ ਕਾਊਂਟਾਂ ਦਾ ਕਾਊਂਟ ਉਥੋਂ ਦਾ ਵਰਕ-ਫੋਰਮੈਨ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ

www.AKJ.Org

ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਹਾਥੀ ਜਿਹੇ ਬਲ-ਬੋਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ੋਰੀਂ, ਖ਼ੂੰਖਾਰ ਮੁਕੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਦਬਦਬਾ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਲੱਗੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਕਾਮੇ ਅਕਸਰ ਉਸ ਦੀ ਹੈਂਕੜਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਮਾਰਕੁਟਾਈ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਫੋਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਤੇ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਇਹੋ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਅਕਾਲੀ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਬੇਤਾਬ ਤੇ ਬੇਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ, ਸਿਰਫ਼ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਕੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਔਜ਼ਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਪੇਟੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤੜਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਗੈਟੋ ਗੋਲਡ ਮਾਈਨ ਦੇ ਵਰਕ-ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਾਈਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈ ਲਈ। ਕੰਮ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤਕ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣੀ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਫੋਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੋਟ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ—ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਘਰੋਂ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਫਰਲਾਂਗ ਦੂਰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਇੰਜਨ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਪੋਲੇ ਪੈਰੀਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਸੁਸਤ ਜਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਵੇਖਦਾ, ਅਚਾਨਕ ਚੀਤੇ ਵਾਂਗ ਉਸ ਤੇ ਝਪਟਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਪਿਟਾਈ ਤੇ ਧੁਨਾਈ ਕਰ ਕੇ ਅਧਮੋਆ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਵਿਚਾਰੇ ਕਾਮੇ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਪਮਾਨ ਰੋ ਧੋ ਕੇ ਸਹਿਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਸ੍ਵੈਮਾਨੀ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਦੋ ਕਾਮੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਦਸ ਹੋਰ ਭਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੰਮ ਬਰਾਬਰ ਚੱਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮਾਈਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਦੋ ਐਸੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਵੇਖੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਆਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਸੁਸਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਫੋਰਮੈਨ ਚੁਪਕੇ ਚੁਪਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਧਰ ਅਕਾਲੀ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੋਰਮੈਨ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਝਪਟਿਆ ਤੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹੂਰਾ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ। ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਦੋ ਬੂਟਾਂ ਦੇ ਭਰਵੇਂ ਠੁੱਡੇ ਵੀ ਉਸਨੇ ਮਾਰੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਰਬ ਨਾਲ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਫੋਰਮੈਨ ਵਲੋਂ ਵਾਰ ਮੁਤਵਾਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਬਆਦ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਭੂਤਰੇ ਸਾਹਨ ਵਾਂਗ ਫੋਰਮੈਨ ਤੇ ਝਪਟਿਆ। ਦੋ ਪਹਾੜ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਏ। ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਫੋਰਮੈਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਉਸਦੀ ਹੈਂਕੜ ਭੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਬਿੱਫਰੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਅਕਾਲੀ ਫੋਰਮੈਨ ਨੂੰ ਹੂਰੇ ਤੇ ਹੂਰੇ, ਮੁੱਕੇ ਤੇ ਮੁੱਕੇ ਜੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਫੋਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ, ਤਰਲਿਆਂ, ਸੋਰੀ ਸੋਰੀ ਦੀਆਂ ਪੁਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਨਿਆਜ਼ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਇਸ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਸੀ।

ਆਖਰ ਜਦ ਫੋਰਮੈਨ ਮਾਰ ਖਾ ਖਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਜਿਸਮ ਵੀ ਬੇਹਰਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਤਸੱਲੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਉਠਿਆ, ਕਪੜੇ ਝਾੜੇ ਤੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਔਜ਼ਾਰ ਮੁੜ ਪੇਟੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਧਰ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਫੋਰਮੈਨ ਵੀ ਹੌਂਕਦਾ ਤੇ ਸਿਸਕਦਾ ਹੋਇਆ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗੜਿਆ ਹੁਲੀਆ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰੀਅਲ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪੇਟੀ ਸਮੇਤ ਵਰਕਸ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪੁੱਜ

www.AKJ.Org

ਕੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਫੋਰਮੈਨ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੈਗ ਲਈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਫੜੀ ਉਸੇ ਹੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਵਰਕਸ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਲੜਾਈ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬੜੇ ਬਹਾਦਰ ਹੋ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਉ। ਤਾਂ ਫੋਰਮੈਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮਾ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਇਸ ਧਰਮੀ ਯੋਧੇ ਤੋਂ ਹਾਰਿਆ ਹਾਂ–ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੌਕਤ, ਰੋਅਬ ਤੇ ਦਬਦਬਾ ਹੁਣ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਪਹਿਲੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਹੀ ਬਹਾਲ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਤੇ ਹੋਰ ਬਕਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਟਿਕਟ ਸਮੇਤ ਉਸੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦੇਣਾ, ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਕਾਲੀ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਵੀ ਹੁਣ ਇਥੇ ਇਕ ਪਲ ਵਧੇਰੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਂਗਾ, ਮੇਰਾ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀ, ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਰਕਰ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤੀ ਬਦਲੇ ਮਾਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਧਾਰਮਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

ਫੋਰਮੈਨ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਜਨਤਾ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ,ਹੁਣ ਜਿਗਰੀ ਦੋਸਤ ਬਣ ਕੇ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ ਮੁਵਾਂਜੇ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਜਨਤਾ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। –'ਸਚਖੰਡ ਪੱਤਰ' ਅਕਤੂਬਰ ੮੩ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ

ਪਵਿਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਰੀਕਾਰਡਜ਼ ਵਿਚ ਨੇਟਿਵ ਪ੍ਰੈਸ ਐਬਸਟਰੈਕਟਜ਼ ੧੯੧੫ ਦੇ ਸਫਾ ੫੨੪ ਤੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਐਲਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਾਰੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ. ਐਮ. ਕਿੰਗ, ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਲਾਨ ੭ ਸਤੰਬਰ ੧੯੧੫ ਦੀ ਅਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੈ–

> "**ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪਵਿਤਰ**–ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਏਗੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।"

ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਬੰਧੀ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਲਈ ਹੋ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਰ ਕਿਤਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ–ਇਕ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਇਕ ਹੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਦੋਨੋਂ ਹਨ–ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਹਾਮੀ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਘੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਵਿਵਾਦ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜੀਤ, ੨੯-੬-੮੪

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਰੰਗਲੇ ਸਜਣ	੭-੦੦	ਜੇਲ੍ਹ ਚਿਠੀਆਂ	੧੫-੦੦
ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ	੬-੫੦	ਅਣਡਿਠੀ ਦੁਨੀਆ	੧੦-੦੦
ਕੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ ?	੩-੭੫	ਸਚਖੰਡ ਦਰਸ਼ਨ	੧-੭੫
ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦਸਮ ਦੁਆਰ	੬-੦੦	ਝਟਕਾ ਮਾਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ	੪-੦੦
ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੇ ਉਤਰ	੦-੯੦	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਹੈ ?	੧-੦੦
ਨਾਮ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ	੦-੯੦	ਸੁਪਨਾ ੦-੬੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ	੦-੫੦
ਆਸਤਕ ਤੇ ਨਾਸਤਕ	੦-੩੫	ਜ਼ਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	੦-੨੫

www.AKJ.Org

ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ

[ਵਲੋਂ—ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦਮ]

ਸਿਖ ਮਿਸਲਾਂ—

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਰਾਮਸਰ ਬਿਬੇਕਸਰ ਲਾਗੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ "ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ' ਰਖਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕੁ ਸੌ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਟਿਕ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮਨੋਰਥ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਸੀ ਕਿ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਪਵਿਤਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਦੂਜਾ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ, ਉਹ ਵਖ ਵਖ ੬੫ ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ੧੧ ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰਖੇ ਜਾਣਾ ਸੀ।

'ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਇਆ। ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਖ ਵਖ ੬੫ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਆਖ਼ਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲੰਮੀ ਵੀਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਬਾਅਦ ਸਮੂਹ ਜਥੇ ੧੧ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ ਹਰ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਜਥੇ ਦੀ ਵਖ ਵਖ ਫ਼ਰਿਸਤ (ਮਿਸਲ) ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਉਂ ੧੧ ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ ਗਈ, ਤੇ ੧੨ਵੀਂ ਮਿਸਾਲ, ਮਾਲਵੇ ਦੀ "ਮਿਸਲ ਫੂਲਕੀਆਂ" ਕਹਾਈ।

ਇਸ ਸਮੁਚੀ ਫ਼ੌਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਲ-ਖਾਲਸਾ" ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਥਾਪੇ ਗਏ, ਜੋ ਜੰਗਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਸਮੇਂ ਹਮੇਸ਼ਾ 'ਦਲ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਕਮਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਉਹੋ ਸਿਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਮਾਹਰ ਹੋਵੇ। ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਕੌਮ ਨੂੰ "ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ" ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ 'ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਪੰਥਕ ਭਵਿਖਤ ਲਈ ਜੋ ਵੀਚਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ "ਗੁਰਮਤਾ" ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਨਿੰਘਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ "ਧਰਮ ਵਿਚ ਅਤੁਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਧਰਮ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੜ ਮਰ ਰਹੇ ਸਨ।" ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ, ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਦੇ ਨਿਤ ਨਿਤ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਨਿਸਚਾ ਸੀ—

'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ, ਆਕੀ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ।
ਖੁਆਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲਹਿੰਗੇ, ਬਚੈ ਸਰਨ ਜੁ ਹੋਇ।'

ਮੀਰ ਮਨੂੰ—ਇਧਰ ਸਿੰਘ ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਧਰ ਸਰਹੰਦ ਲਾਗੇ ਮਾਨੂਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਕਮਰੁੱਦੀਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੀਰ ਮੁਇਨੱਲ ਨੇ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿਲੀ ਨੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੭੪੮ ਈ. ਵਿਚ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਆ ਕੇ ਅਬਦਾਲੀ ਵਲੋਂ ਟਿੱਕੇ ਹਾਕਮ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਇਬ ਹਾਕਮ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬ ਦਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਨੂੰ ੩੦ ਲੱਖ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਤਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਫ਼ੀ ਅਰਸਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਬੁਰੇ ਹਾਲੀਂ ਮਰਿਆ। ਗੱਦਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਖੁਆਰੋ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਮਈ ੧੭੪੮ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ ਫਿਰ ਸਖ਼ਤੀ ਦਾ ਦੌਰ-ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਦੀਨਾਬੇਗ, ਫ਼ੌਜਦਾਰ

www.AKJ.Org

ਸਲੰਧਰ ਨੇ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਸਦਿਆ, ਤਾਂਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰਖ ਰਖਾ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ, ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਈਚੋਗਿਲੀਏ (ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਸੁਲਹ ਦੇ ਹਿਮੈਤੀ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ' ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਖ਼ਾਂ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਖ਼ਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੰਗਵਾ ਲਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਪੰਜ ਕੁ ਸੌ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਜੋ ਦੇਰ ਤਕ ਇਸ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ, ਜੋ ਕਿ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਸੀ, ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਪੰਥ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਸਮੇਤ ਆਪ ਨਾਲ ਆ ਰਲਦਾ ਹਾਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਤੀਰ ਰਾਹੀਂ ਜੁਆਬ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ। ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੪੮ ਤੋਂ ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੭੪੯ ਤਕ ਇਹ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਦੇ ਦੋ ਸੌ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਫਤਹ ਹੋਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਉਧਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਂ, ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਵੀ ਸੂਹ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਤੋਂ ਘੇਰਾ ਉਠਾ ਲਿਆ। ਦਸੰਬਰ ੧੭੪੯ ਵਿਚ ਅਬਦਾਲੀ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਨੇ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਗੁਜਰਾਤ, ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਤੇ ਪਸਰੂਰ—ਚਾਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇਣੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਸੋਦਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਗਿਆ।

ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਦਕਾ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ' ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਗਏ । ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਣਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ੧੨ ਪਿੰਡ ਤੇ ਚੂਨੀਆਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਮੁੜ ਮਿਲੀ। ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਾਗੀਰ ਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੰਗਰ ਲਾਇਆ।

ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਗੁਪਤ ਤਿਆਰੀ ਵੀ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਚੇਚੀਆਂ ਨੌਂ ਸੌ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ ਫਿਰ ਸਖ਼ਤੀ ਦਾ ਦੌਰ-ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਗਰੀਬ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖ ਦਾ ਸਿਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ, ਜੋ ਘੋੜਾ ਖੋਹ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਘੋੜਾ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਘੋੜਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ।*

ਸਿੰਘ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜ ਵਲ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਘੋੜੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ੧੭੫੧ ਵਿਚ ਮੀਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਖ਼ਾਂ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਝੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਭ ਲਭ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਈ। ਦਸੰਬਰ ੧੭੫੧ ਵਿਚ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹੱਲਾ ਹੋਇਆ। ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ, ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ, ਤਾਂ ਕਿ ਬਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣੇ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਸੁਖਜੀਵਨ ਮੱਲ ਦੂਤ ਨੂੰ ਘਲ ਕੇ ੨੪ ਲੱਖ ਮੰਗਿਆ। ਮਨੂੰ ਨੇ ੯ ਲੱਖ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਫਸਲ ਅੱਛੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਦਸੰਬਰ

---

*ਡਾ: ਗੁਪਤਾ —ਏ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਦੀ ਸਿਖਜ਼, ਪੰਨਾ ੬੬

www.AKJ.Org

੫੧ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ੧੭੫੨ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਲਜਾ-ਗਰਦੀ ਨਾਲ ੫੦-੫੦ ਮੀਲ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਮ: ਕੌੜਾ ਮੱਲ (੬ ਮਾਰਚ) ਵੀ ਇਸੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਅਖ਼ੀਰ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ।

ਮੁਫ਼ਤੀ ਅਲੀਉਦੀਨ ਇਬਰਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—"ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਹੈਂ ਦਸ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।' ਮਨੂੰ ਨੇ ਦਾਨਾਈ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, 'ਜੇ ਵਪਾਰੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੇਚ ਦੇਹ, ਜੇ ਕਸਾਈ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦੇਹ ਅਤੇ ਜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ ਤਾਂ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦੇਹ।* ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਬਦਾਲੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦਰ ਰੁਸਤਮੇ ਹਿੰਦ' ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੁਖਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਦੁਰਾਨੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੇਲੇ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਵਲ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰਨਾਲ ਤਕ ਖ਼ੂਬ ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਕੀਤੀ। ਮਾਰਚ ੧੭੫੨ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ, ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਤੇ ਸਦੀਕ ਬੇਗ ਅਚਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਉਤੇ ਜਾ ਪਏ। ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖ਼ਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਇਕ ਫ਼ੌਜ ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਵਲ ਵੀ ਘਲੀ ਗਈ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ। ਮਸਕੀਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੌਂ ਸੌ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਲੜਦੇ ਮਰਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰਾਮ ਰਾਉਣੀ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਗੜ੍ਹੀ ਢੁਹਾ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਵੈਰੀ ਅਬਦਾਲੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵੈਰੀ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਿਝ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਤ੍ਰਾਣ ਲਾਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਮੌਕਾ ਹੈ† ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ, ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਣ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੀਹਣ ਲਈ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੋਰੀ ਪੋਰੀ ਕਟ ਕੇ ਝੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਨਾ ਡੋਲੀਆਂ। ਇਤਨੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੁਲਣ ਉਤੇ ਵੀ ਸਿੰਘ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ—

ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਅਸਾਡੀ ਦਾਤ੍ਰੀ, ਅਸੀਂ ਮਨੂੰ ਦੇ ਸੋਏ।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੂੰ ਵਢਦਾ, ਘਣੇ ਘਣੇ ਅਸੀਂ ਹੋਏ।

[ਇਬਰਤਨਾਮਾ—ਅਲੀਉਦੀਨ

ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦਾ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੜਕਦਾ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਕਸੂਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਪੁਜਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਪਕੜੇ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। 'ਤਹਿਕੀਕਾਤਿ ਚਿਸ਼ਤੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਮਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਘੋੜੀ ਤ੍ਰਬਕ ਗਈ ਤੇ ਮਨੂੰ ਦਾ ਪੈਰ ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਉਂ ਘੋੜੀ ਨੇ ਘਸੀਟ ਘਸੀਟ ਕੇ ਉਸ ਹਤਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ੩ ਨਵੰਬਰ ੧੭੫੩ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਦਾ ਬੁਰੇ ਹਾਲੀਂ ਮਰਿਆ।

ਜਦੋਂ ਮਨੂੰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲਗੀ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਟੁਟ ਕੇ ਪਏ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲੈ ਆਏ। —ਸੰਖੇਪ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੯੭ ਤੋਂ ੯੩

* ਡਾ: ਨਾਰੰਗ—ਟ੍ਰਾਂਸਫ਼ਾਰਮੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਸਿਖਿਜ਼ਮ, ਪੰਨਾ ੨੧੬

† ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਦੀਆਂ ਗਸ਼ਤੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਫੜ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨਖਾਸ ਚੌਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। —ਸੰਪਾਦਕ

www.AKJ.Org

ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ

[ਵਲੋਂ—ਸ: ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ., ਐਲ. ਐਲ. ਬੀ.]

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਪਾਸ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਪਾਸ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ੧੩ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੨੧ (੧੫੬੪ ਈ.) ਨੂੰ ਮੋਹੜੀ ਗੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ' ਰੱਖਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣੀਆਂ ਉਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਜੋ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ, ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਨੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਰਖਵਾਈ। ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿਚ ਹਰੀਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਤੈਮੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਨੂੰ ਡੇਗ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪੂਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਮਗਰੋਂ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਅਤੇ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਕਰਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਾਈ, ਪਰ ਫਿਰ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਠਵੀਂ ਵਾਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ,ਉਦੋਂ ਸਿਖ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਦੌੜ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੯ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਬਰੂਦ ਰਖ ਕੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਅਫਗਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਲਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਉਸਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ 'ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਦਰ' ਵਿਛਾਈ ਗਈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਤ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਕਰੋੜੀਮਲ ਪਾਸ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਪਿੰਡ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੀ।

ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਲ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੮੪੧ ਬਿਕਰਮੀ ਤਕ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਇਆ।

ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਤਰੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਿਸਤਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਯਾਰ ਖਾਨ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲੇ ਉਤੇ ਸ: ਹੁਕਮਾ ਸਿੰਘ ਚਿਮਨੀ ਨੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੰਗਲਿਆਂ ਉਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਗੁੰਬਜ਼ ਉਤੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਦਾ ਸੋਨਾ ਸ: ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

www.AKJ.Org

ਸੰਮਤ ੧੮੯੦ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਮਿਸਤਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਯਾਰ ਖਾਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੰਗਮਰਮਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਛੋਟੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਲਗਵਾਇਆ, ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੨੧ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਲਵਾਇਆ । ੧੮੯੩ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਪਰ ਸੰਗ ਸਫ਼ੈਦ ਲੱਗਾ, ਅਕੀਕ ਦੀ ਨਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗੁਲਕਾਰੀ ਹੋਈ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੰਗਮਰਮਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਢੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਤਕ ਚੌਕ ਫੁਹਾਰਾ, ਫਰਸ਼ ਤੇ ਘੜਿਆਲ ਬੁੰਗਾ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ।

੧੯੨੧ ਈ: ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਮਗਰੋਂ ੧੯੨੩ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 'ਕਾਰ ਸਰੋਵਰ ਕਮੇਟੀ' ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸਾਫ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਤਾਲ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ।

ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਬੁੰਗੇ ਬਣਵਾਏ । ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਕਈ ਸਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੁੰਗੇ ਬਣਾ ਲਏ । ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੰਗਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮੪ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬੁੰਗੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁੰਗੇ ਜ਼ਾਤੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਬੁੰਗੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਨੂੰ ਚੌੜਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਜਲ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਮਤ ੧੮੩੫ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹੰਤ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਅਖਾੜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੂਟੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਾਧੋਪੁਰ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਪੁਟ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ । ਇਸ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੂੰਕਿ ਸਾਰੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਿਖਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ' ਅਥਵਾ ਹੰਸਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਮਗਰੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਾਹੌਰ ਬਰਾਂਚ ਅਤੇ ਕਸੂਰ ਸਭਰਾਉਂ ਬਰਾਂਚ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ । ਮਗਰੋਂ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਲ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੰਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰ ਮਾਣਤਾ ਕਿਤਨੀ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਲੱਗੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਲੇਟ ਤੇ ਉਕਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਲੇਟ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ—੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਜਾਣ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰ ਦਯਾ ਕਰਕੇ ਕਰਾਈ ।

ਚਿੱਟ ਨੰਬਰ—ਤੁਹਾਡਾ ਨੰਬਰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਐਡਰੈਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਚਿੱਠੀ ਪਤਰ ਤੇ ਰਕਮ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਚਿੱਟ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ਜੀ ।

www.AKJ.Org

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ

ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ*—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਉਚਾ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ (ਸ਼ਾਹੀ ਤਖ਼ਤ) ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ" ਰਖਿਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਪੰਥ ਇਸ ਥਾਂ ਮੁਢ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤੇ ਸੋਧਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤਖ਼ਤ ਹੈ।ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ :—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮੀਰੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।
(੨) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪੀਰੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।
(੩) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ। (੪) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ।
(੫) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਦਾ। (੬) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੭) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜੋ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਨ।
(੮) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ।
(੯) ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੧੦) ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੧੧) ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੧੨) ਖੜਗ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ੧੦ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਹੈ।
(੧੩) ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਜ ਸੋਲਾਂ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਦੀ।
(੧੪) ਕਿਰਪਾਨ ਜਿਹਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਸਤਾ ਪਿੱਤਲ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।
(੧੫) ਕਟਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ। (੧੬) ਕਟਾਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ।
(੧੭) ਕਟਾਰ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ। (੧੮) ਕਿਰਪਾਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ।
(੧੯) ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ।
(੨੦) ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੨੧) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਿਰਪਾਨ ਜਿਹਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੨੨) ਪਿਸਤੌਲ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੨੩) ਪਿਸਤੌਲ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੨੪) ਦੋ ਤੀਰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਹੈ।
(੨੫) ਖੰਡਾ ਦਰਮਯਾਨਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ।
(੨੬) ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ।
(੨੭) ਦੋ ਛੋਟੇ ਖੰਡੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ।
(੨੮) ਚੱਕਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ।
(੨੯) ਚੱਕਰ ਛੋਟਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ।
(੩੦) ਚੱਕਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਸ਼ਜਾਉਣ ਦਾ।

*ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ 'ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ' ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ

www.AKJ.Org

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਜੂਨ ੧੯੮੪ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੰਦਭਾਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਲ ਸਕਿਓਰਟੀ ਫ਼ੋਰਸਾਂ ਵਲੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਅਟੈਕ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ੭ ਜੂਨ ਸਵੇਰ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਅਟੈਕ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸਾਡੀ ਕਲਮ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਦਨਾਕ ਖਬਰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ। ਸਮੁਚਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਮਾਤਮ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਟੈਕ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਮਾਰਤ ਸ੍ਰੀ ਲੰਗਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਰਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖੇਦਜਨਕ ਹੈ। ੧੫ ਜੂਨ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਆਨ ਛਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਦਾ ਇਕ ਤਾਲਾ ਤੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਚਾਨਣੀ, ਜੋ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ੋ-ਕੇਸ ਵਿਚ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਸੜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਰਾਖ ਨੂੰ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾ ਕੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਅਮੁੱਲ ਵਸਤਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਸਤਾਂ ਦੂਜੇ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ।

ਚਾਨਣੀ ਜੋ ਸੜ ਕੇ ਰਾਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗੂੜੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮਖਮਲ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਿਲੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨਾਲ ਕਢੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਬਹੁਮੁਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਝਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਚਾਨਣੀ ਨਵਾਬ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਤਰਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ।......

ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ੨੧-੬-੮੪

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ

ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜੂਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਜੂਨ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਟੈਂਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਰਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮਰਮਰ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ੨੫ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਭਕ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ* ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਉਮਡ ਪਏ।

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਪਰਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਤੇ ਹੋਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਫੌਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸ

* ਜੁਲਾਈ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ੫ ਤੋਂ ੯ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ੪ ਤੋਂ ੬ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। —ਸੰਪਾਦਕ

www.AKJ.Org

ਪੰਥਕ ਖ਼ਬਰਾਂ—ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ

ਘੋਰ ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਘਟਨਾ

ਅੱਜ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਹੈ । ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਉੱਤੇ ਜੋ ਫ਼ਾਇਰਿੰਗ (ਪਹਿਲੀ ਜੂਨ ਨੂੰ) ਹੋਈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗ਼ਮ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ । ਸ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਸ: ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਯਾਤਰੂ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀ. ਆਰ ਪੀ. ਦਾ ਜਵਾਨ ਵੀ ਹੈ । ਗੋਲੀ ਕਿਉਂ ਚੱਲੀ ? ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਅਤੇ ਲਗ ਪਗ ੭ ਘੰਟੇ ਚਲਦੀ ਰਹੀ । ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਂਡੇ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੇਠੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲੀ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ।......

ਹਮਦਰਦ, ਅਜੀਤ, ੩-੬-੮੪

ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ

ਸੰਚਾਰ ਠੱਪ—ਕਰਫਿਊ ਲਗਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ (ਤਿੰਨ ਜੂਨ ਨੂੰ) ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਹੁਤ ਤਣਾਓ ਵਾਲਾ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹਨੇਰਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ । ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਹੋਟਲ ਦੇ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਅਪਰੇਟਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੇ । ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੰਦਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਠੱਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਟਲ—ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਏਨੀ ਵਧੀਆ

❀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਗਤਾਂ ਹੀ ਕਰਨਗੀਆਂ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨਾ ਕਰੇ । ਸਿਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਗ਼ਲ ਹਮਲਾਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਇਆ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਨਰ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ।......

੧੯੨੧ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਮਗਰੋਂ ੧੯੨੩ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 'ਕਾਰ ਸਰੋਵਰ ਕਮੇਟੀ' ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ । ਇਸ ਲਈ ਸਿਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸ: ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਇਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਰਜ ਕਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ੨੬ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰੇ ਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸਿਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ ।

—ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ੨੮-੬-੮੪

www.AKJ.Org

ਰਿਪੋਰਟ ਹਵੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਭੇਜ ਨਾ ਸਕੇ । ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਅਜੇ-ਬੋਸ ਦੀ ਸੀ । ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੇ ਟੇਲੀਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਹੋਟਲ, ਜਿਸ ਵਿਚ ੫੬ ਕਮਰੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦਾ ਇਕ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਐਮ. ਐਸ. ਅਵਤਾਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ।

ਛੱਤ ਉਤੇ—ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਸੀ । ਭਾਵੇਂ ਕਰਫਿਊ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈ ਹੋਟਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤੜਿਆ ਰਹਾਂ । ਹੋਟਲ ਦੀ ਛੱਤ ਤੇ "ਜੰਗੀ ਖੇਤਰ" ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ।

ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੇ ਐਨਟੀਨਿਆਂ ਦੇ ਜਮਘਟੇ, ਜੋ ਇਸ ਸਰਹੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹੌਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ—ਦੇ ਪਾਰ ਘੰਟਾ ਘਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦਾ ਮੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਉਸਾਰੇ ਗਏ ਦੋ ਉਚੇ ਮੀਨਾਰ (ਟਾਵਰ) ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੁੰਬਦਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲਾਗੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਟੈਂਕੀ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਫੌਜ ਉਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਇਸ ਉਤੇ ਇਕ ਗੋਲਾ ਲਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਮਘੋਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲਗਪਗ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤਕ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਵਗਦਾ ਰਿਹਾ । ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ੧੦,੦੦੦ ਗੈਲਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੀ ।

ਗੋਲਾਬਾਰੀ—ਮੈਂ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫੌਜੀ ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮੋਟਰਾਂ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸਾਂ । ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਟੈਂਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਆਈ । ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਮੈਂ ਛੱਤ ਉਤੇ ਬਿਤਾਏ, ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਹੋਟਲ ਦਾ ਸਟਾਫ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਏਨੀ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੰਨ ਬੋਲੇ ਕਰਨ ਤਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਟੈਂਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ ਵਾਂਗ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ । ਕੋਈ ਕੋਈ ਗੋਲੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲੰਮੇ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ ਮਗਰ ਲੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ । ਮੈਂ ਕਈ ਗੋਲੀਆਂ 'ਨਿਸ਼ਾਨੀ' ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੨੫ ਪਾਊਂਡਰ (ਤੋਪਾਂ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਦੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਆਸਮਾਨ ਲਾਲ ਹੋ ਉਠਿਆ । ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੇ ਹਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਲਾਲ ਲੀਕਾਂ ਛਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ।

—ਸੁਭਾਸ਼ ਕਿਰਪੇਕਰ, 'ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ' ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ
ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ੧੭-੬-੮੪

ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਪੀ. ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਅਤੇ ਸ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ ਐਮ. ਪੀ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

www.AKJ.Org

ਸ: ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ "ਪਦਮ-ਭੂਸ਼ਨ" ਅਵਾਰਡ ਵਾਪਸ–

ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ, ੧੮ ਜੂਨ–(ਹਿ. ਸ.) ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਅਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਤਰਕਾਰ ਸ: ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਇਕ ਹਫਤਾਵਾਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਅਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸ: ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿ: ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। –ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਕਾ, ੧੯-੬-੮੪

ਡਾ; ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ "ਪਦਮ-ਭੂਸ਼ਨ" ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਵਾਪਸ–

ਪਟਿਆਲਾ, ੧੪ ਜੂਨ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ)–ਉਘੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ 'ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ' ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿਤਰ ਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।

੮੩ ਸਾਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਘੇ ਖੋਜੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ਉਹ ਕਈ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਗੌਰਮਿੰਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇ ਉਘੇ **ਡਾਕਟਰ ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ** ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ "ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ" ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ੧੫-੬-੮੪

ਡਾ: ਹਮਦਰਦ ਵਲੋਂ ਰੋਸ ਵਜੋਂ "ਪਦਮ-ਸ੍ਰੀ" ਐਵਾਰਡ ਵਾਪਸ–

ਜਲੰਧਰ ੧੬ ਜੂਨ (ਯੂ. ਐਨ. ਆਈ.)–ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਅਤੇ 'ਅਜੀਤ' (ਪੰਜਾਬੀ) ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਡਾ: ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੈਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਅੱਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ ਐਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਡਾ: ਹਮਦਰਦ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਹਰੇਕ ਸਿਖ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵੀ ਠੀਕ ਸੋਚਣੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਮਾਤਮ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। "ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ।" ਇਹ ਪਤਰ ਅਜ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ: ਹਮਦਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਦਿਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਟਰੱਸਟ' ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਪਤਾਹਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਥੀਸਿਸ ਲਿਖ ਕੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ

www.AKJ.Org

ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ: ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਬਦਲੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਜੀਤ, ੧੭-੬-੮੪

ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਮੁਸਤਫ਼ੀ—

ਓਸਲੋ, ੨੦ ਜੂਨ—ਨਾਰਵੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਸ: ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਫ਼ੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। —ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਕਾ, ੨੧-੬-੮੪

ਪ੍ਰੋ: ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਮੁਸਤਫ਼ੀ ਹੋ ਗਏ—

ਪਟਿਆਲਾ, ੨੨ ਜੂਨ—(ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ.) ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਢਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜਨਵਰੀ ੮੬ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸੀ। —ਅਜੀਤ, ੨੩-੬-੮੪

ਡਾ: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਪੁਤਰ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਫ਼ੀ ਹੋ ਗਏ—

ਜ਼ੀਰਾ, ੨੨ ਜੂਨ—ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਘੇ ਲੀਡਰ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਡਾਕਟਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਲਾਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਤੇ ਫੌਜ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਫੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਅਜੀਤ' ਦੇ ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ: ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ 'ਹਮਦਰਦ' ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ' ਦੇ ਐਵਾਰਡ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। —ਅਜੀਤ, ੨੩-੬-੮੪

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਖਾਵਾ—

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ੨੩ ਜੂਨ—(ਏ. ਪੀ.) ਪੂਰਬੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕਲ ਇਥੇ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤ ਘਰ ਅਗੇ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਖਾਵੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਬਾਲਟੀਮੋਰ, ਮੇਰੀਲੈਂਡ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਏ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

—ਅਜੀਤ, ੨੪-੬-੮੪

ਸ: ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਮੁਸਤਫੀ—

ਬੰਬਈ, ੨੬ ਜੂਨ—ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ: ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸ: ਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ (ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ.) ਲਗੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਨਹੀਂ—ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ, ੧੭ ਜੂਨ—ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿ: ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ "ਜੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਹੁੰ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਚੁਕੀ ਸੀ।"

www.AKJ.Org

ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਥੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਭ ਸਾਧਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਸੈਂਸਰ ਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਛਾਪੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਤਕ ਅਖਬਾਰ ਨਾ ਪੁਜਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਫੈਲੀਆਂ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੈਂਸਰ ਚੁਕ ਲਵੇ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ ਫ਼ੌਜ ਤੇ ਨੀਮ ਫ਼ੌਜ ਕਢ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਲੀਅਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਲਤ-ਫ਼ਹਿਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਵਿਚੋਂ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ–

ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ, ੨੪ ਜੂਨ (ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ.) ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੈਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਤੇ ਇਹ ਧੂੰਆਂਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਪ੍ਰੈਸ ਟਰੱਸਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖਬਰ ਚਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਖਬਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਅਫੀਮ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਏਨੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਏਜੰਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਮਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਲ ਵਲੋਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਹਿੰਦ ਪਾਕ ਸੀਮਾ ਤੇ ਸਮਗਲਿੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪੈ ਮੁਲ ਦੀ ਹੀਰੋਨ, ਚਰਸ ਅਤੇ ਹਸ਼ੀਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜੀਤ, ੨੫-੬-੮੪

ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਮੀਡੀਅਮ ਮਸ਼ੀਨ-ਗੰਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਗੋਲੀਆਂ ਹੀ ਸਨ–

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ੫ ਜੁਲਾਈ–(ਇੰ: ਐ.) ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਮੀਡੀਅਮ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੀਡੀਅਮ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨਾਂ ਵੀ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਐਮ. ਐਮ. ਜੀ. ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਮੀਡੀਅਮ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਧ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਈਟ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ੯ ਅਫਸਰ ਤੇ ੧੩੧ ਜੇ. ਸੀ. ਓਜ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਰੈਂਕ ਦੇ ਜਵਾਨ ਹਲਾਕ ਹੋਏ। ਫ਼ੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਟੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਗੋਲੇ ਖਾਲਸ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸ਼ਹੀਦ ਨਗਰ ਤਕ ਪੁਜੇ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ੬ ਤੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਖਿਸਕ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਭਾਈ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਕ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਬਾਕੀ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। —ਅਜੀਤ, ੬-੭ ੮੪

www.AKJ.Org

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੇਗੀ

ਜਲੰਧਰ, ੨੦ ਜੂਨ—ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕ ਸਾਕਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਂਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਤਥ ਛਾਪੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਵਫਦਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਸੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਫਦਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਰਮ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। —ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਕਾ, ੨੧-੬-੮੪

ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ ਗੁੰਮ ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੯, ਜੁਲਾਈ—ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁੰਮ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਤਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਮਰ ਤੇ ਪੂਰੇ ਐਡਰੈਸ ਸਮੇਤ ਵੇਰਵੇ ਤੁਰੰਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ, ਤਾਂਕਿ ਲਿਸਟਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਅਜਿਹੀ ਅਪੀਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਤੇ ਛੇਤੀ ਭੇਜੇ ਜਾਣ।

ਮੋਗਾ ਵਿਚ ਗੁ: ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ

ਮੋਗਾ, ੯ ਜੁਲਾਈ—ਮੋਗਾ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਇਥੋਂ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ੭ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਰਖੇ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਕਾ ਲੰਗਰ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਧਾ। —ਅਜੀਤ, ੧੦-੭-੮੪

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚੋਂ ਫੌਜ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਟ ਗਈ

ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ, ਦੀ ਗਸ਼ਤ—

ਮੁਕਤਸਰ ੧੦ ਜੁਲਾਈ—ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕਲ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕਰਫਿਊ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਸ਼ਤ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ: ਦਰਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸ: ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ੧੦੦ ਫ਼ੌਜੀ ਤੇ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰ ਤੇ ੫੦ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਪਿਛੋਂ ਜਨਰਲ ਥਾਮਸ, ਡੀ. ਸੀ. ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖੇ। ਅਜੀਤ, ੧੦-੭-੮੪

ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੁਲਤਵੀ

ਫ਼ੌਜ ਹਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ—ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੦ ਜੁਲਾਈ (ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ.) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੇ, ਜਿਸਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਅਜ ਏਥੇ ਹੋਈ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ✿

www.AKJ.Org

ਜੀਵਨ ਝਲਕੀਆਂ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

— ੧੦ —

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਿਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਹਿੱਤ ਸੀ। ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਦਾ ਮੇਲ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਿੰਟਾਂ ਸਕਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਖੜਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਅਲੌਕਿਕ ਵੈਰਾਗੀਅੜੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਕਾੜੇ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਖਾਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਿਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਭਾਰਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਲ ਟੱਪ ਜਾਣਾ, ਪਰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਦੂਰੋਂ ਦੌੜ ਲਾ ਕੇ ਆਉਣੀ ਅਤੇ ਮਖ਼ੌਲ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਈ ਖਾਲੇ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਟੱਪ ਛੱਡੇ, ਇਹ ਖਾਲ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਤਾਂ ਖਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਡਿਗ ਪੈਣਾ। ਆਪ ਵੀ ਬੜਾ ਹੀ ਹਸਣਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਸਾ ਹਸਾ ਕੇ ਢਿਡੀਂ ਪੀੜਾਂ ਲਾ ਦੇਣੀਆਂ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਤਿ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ ਲੇਖ "ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ" ਹੂਬਹੂ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦਾਸ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਵਰੋਸਾਏ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਕਾੜੇ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤਦੋਂ ਇਹ ਹੋਨਹਾਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਤੇਜ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ, ਲੋਰੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵੇਰੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਿਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲੁਧਿਆਣੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਕੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਭਰੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, "ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ, ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅਲਗ ਅਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਤੇਜ ਕੌਰ ਕਮਰਕਸੇ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਨਿਤਨੇਮ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਨਾਣਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠਾਗਰ ਸੀ, ਬੜੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਮਿਠੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਿਕਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਸ ਪਾਠ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਯਾਦ

❁ਦਿਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲ ੧੧ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਗਜ਼ੇਕਟਿਵ ਨੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੰਬੰਧੀ ੧੦ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕੀਤੇ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਫ਼ੋਰਸਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਉਹ 'ਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਅਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇੜੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਕਰਨਗੇ ਜਦ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ, ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਸਿਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਿਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗੋਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਮੇਰੇ ਦਸਖਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਜੀਤ, ੧੧-੬-੮੪

www.AKJ.Org

ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਸੀਬਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਉਸ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ । ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ ਤਾਇਆ ਸ: ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਚਲੇ ਗਏ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ।

ਅਜ ਤੋਂ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ । ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਬਾਊ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਪੁਜੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨੁਕਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਮਾਨਯੋਗ ਬਾਊ ਜੀ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੰਗਤ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰਨ । ਬੜੀ ਹੀ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਜੇ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ :

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤੁ ਬਿਨੁ ਨੀਰ ॥ (੮੬੧)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦੇਖੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੈਅ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ, ਅਵਾਜ਼ ਨੇ 'ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਨਗਰੀ ਭਈ' ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ । ਸਾਰਾ ਮੰਡਲ ਮਹਿਕਾਂ ਮਾਰ ਉਠਿਆ । ਬੜੇ ਹੀ ਰਸ ਅਤੇ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦ-ਮਈ ਅਲਾਪਣਾ ਕੀਤਾ । ਜਦੋਂ ਇਸ ਤੁਕ ਤੇ ਪੁਜੇ "ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ" ਹੋਰ ਹੀ ਰੰਗਣ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਾਵੇ, ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਝਾਲ ਝੱਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਸੰਗਤ ਝੂਮ ਝੂਮ ਪਵੇ । ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ, ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਊ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਚਿ ਲੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੇ ਹੋਰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।"

ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰ ਹੇਠ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਦਾਰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ । ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ, ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਸਚਖੰਡ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਣਾ । ਅਨਦਿਨ ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਹਾਵਣੀ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਉਪਰੰਤ ਅੰਦਰ ਬੜੇ ਹੀ ਅਟੰਕ ਬ੍ਰਿਰਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣਾ । ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਉਹ ਰੋਮ ਰੋਮ ਹੋ ਸਮੁਚੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਧਾ ਸਪਰਸ਼ ਮਾਣ ਕੇ ਲਹਿਰੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋਣ । ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਣੇਵਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹਾਜ਼ਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੜਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।

ਪਿਆਰੇ ਬਾਊ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜਾਣਾ, ਬਸ ਬਾਊ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਧ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹਿਣਾ । ਜਦੋਂ ਬਾਊ ਜੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਸੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਆਪ ਜੀ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਰੱਕਤ-ਵੈਰਾਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬਾਊ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਕਰਨਲ ਕੁਲਵੰਤ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਮ ਹੀ ਆਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸ: ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । [ਪੂਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਗੇ ਕਿਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ]

ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਹੀ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਦਾਸ ਦਾ ਲੀਵਰ (ਜਿਗਰ) ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਢਿਲਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਚੇਕ-ਅੱਪ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾਈ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸਾਂ । ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰ ਆ ਗਏ । ਸਿਧੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪੁਜੇ । ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰਾ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭ ਲਿਆ । ਗੁਰੂ ਫਤਹ ਉਪਰੰਤ ਦਾਸ ਨੇ ਬਿਨੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ੇ । ਕਹਿਣ ਲਗੇ, "ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਢਿਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।" ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ

www.AKJ.Org

ਵੀ ਕੋਈ ਕੌਤਕ ਹੀ ਹੈ।

ਚੋਟੀ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਚਲ ਰਹੇ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸੁਤੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਆਪ ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਿਹੜੀ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਿਆ। ਬੀਮਾਰੀ ਪਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਸਭ (ਸੈਮਟੋਮਜ਼) ਲਿਖ ਲਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਾਮੀਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਮੇਲ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰ ਪਾਸ ਹੋਇਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਉਰਾ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਤਕ ਦਾਸ ਪੰਜਾਹ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਠੀਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਜਦੋਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਅਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਜੀ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।" ਦਾਸ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਉਹ ਮਾਇਆ ਲੈਣ ਵਲੋਂ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਣ। ਹਾਰ ਕੇ ਦਾਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਫਤ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਵਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਸੀ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੁਜ ਗਏ। ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਉਗਮਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗਰਮ ਸਵੈਟਰ ਬਹੁਤ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਸਵੈਟਰ, ਜੋ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਪੁਜਾ। ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਦਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵੈਟਰ ਪ੍ਰੇਮ-ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲਗੇ, "ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਕਰਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਵੈਟਰ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਰ ਤਰਲੇ ਕੱਢੇ, ਹਥ ਜੋੜੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਮੰਨੇ। ਸੋ ਮਜਬੂਰੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।

ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸਨ।

'ਸੂਰਾ' ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਟ੍ਰੈਕਟ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ (ਪ੍ਰੋ: ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ)	੪-੦੦	ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਜਿਲਦ ਕਪੜਾ	੭-੦੦
ਭਾ: ਸਾ: ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਅੰਕ (ਸਚਿਤ੍ਰ)	੨-੫੦	ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਕੇਸਕੀ (ਦਸਤਾਰ)	੧-੦੦
ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅੰਕ	੨-੦੦	ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ ਕਲਾ (ਭਾ: ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਤ)	੦-੭੦
ਗੁਰਸਿਖ ਰਹਿਣੀ (ਪ੍ਰੋ: ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ)	੦-੮੦	ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ,,	੦-੪੦
ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ (ਤਲਵਾੜਾ ਜੀ)	——	ਕੀ ਕੇਸ ਰਖਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ,,	੦-੫੦
HAIR—A Divine Gift	0-40	ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ,,	੦-੫੦
Dawn of Divine Wisdom	0-75	ਗੁਰਮਤਿ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ,,	੦-੪੫
ਲੜੀਦਾਰ ਸਰੂਪ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਟ੍ਰੈਕਟ		ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ,,	੦-੭੫

www.AKJ.Org

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ 'ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ' ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ

[ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ]

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥੧॥

ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਜਬਰ-ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹਿੰਦ-ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਜੋਰੀ ਦਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਕਰਦਾ, ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰਦਾ, ਖੂਨ ਡੋਲ੍ਹਦਾ, ਰੱਤ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਾਉਂਦਾ, ਐਮਨਾਬਾਦ ਤੀਕ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ, ਮਰਦੇ-ਕਾਮਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਿੰਘ-ਗਰਜ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਕਿ ਐ ਬਾਬਰ, ਤੂੰ ਉਸ ਜੁੰਡਲੀ-ਜੰਞ ਦਾ ਲਾੜਾ ਹੈਂ ਜੋ ਪਾਪ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਮਾਣ ਲਈ ਕਾਬਲਹੁ ਉਠ ਤੁਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਰਮ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛਿਕੇ ਟੰਗ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੂੜ ਦੇ ਜਬਰ-ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੈਤਾਨੀ-ਜੰਞ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀਅਤ ਹੈ, ਇਹ ਜੰਞ ਭਾਰਤੀ ਖ਼ੂਨ ਵਿਚ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰੀ ਹੈ। ਐ ਬਾਬਰ, ਸੰਭਲ ਜਾ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਫਿਰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ।

ਐ ਬਾਬਰ, ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਮੈਂ ਉਸ ਹਸ਼ਰ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 'ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ' ਉਠਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਜਰਵਾਣਾ-ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ਼ ਪਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ:

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥
ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਸ਼ੈਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿਚ ਫੋੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਞ ਦਾ ਲਾੜਾ ਹੈਂ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਜੇਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ।

ਐ ਬਾਬਰ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਖ਼ਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਬਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਜਬਰ ਨੂੰ ਸਬਰ ਨਾਲ ਵੰਗਾਰਨ ਲਈ ਘਲਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੈਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ੇ-ਹੱਕ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ—ਹੁਣ ਹੀ ਸੱਚ ਸੁਨਾਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੀ, ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ ॥
ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੇਲਾ ॥
ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥
ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥
ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥੨॥੩॥੫॥ (੭੨੨-੨੩)

www.AKJ.Org

ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰ ਗਈ, ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦਾ ਜਬਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਕਤਲੋ-ਗ਼ਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਅਸਮਤ ਲੁਟੀਂਦੀ ਰਹੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਗਭਰੂ ਮਰਦੇ ਰਹੇ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਲੁਟਿਆ ਪੁਟਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਥਰੂ ਉਸ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁਖ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਅਸਮਤ ਲੁਟੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਚ ਨੀਚ, ਸਭ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਹਨ—ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਆਹਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਹ ਡੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੰਦ-ਖੰਡ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਚੂੜੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਗਨ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲੂਆਂ ਨਾਲ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਝਿਮ ਝਿਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ :

ਜਦਹੁ ਸੀਆ ਵੀਆਹੀਆ ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥
ਹੀਡੋਲੀ ਚੜਿ ਆਈਆ ਦੰਦਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥
ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੇ ਝਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ ॥੨॥
ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ੍ ਬਹਿਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨਿ੍ ਖੜੀਆ ॥
ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆ ਮਾਣਨਿ੍ ਸੇਜੜੀਆ ॥
ਤਿਨ੍ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਆ ਤੁਟਨਿ ਮੋਤਸਰੀਆ ॥੩॥

ਬਾਬੇ ਨੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਬਾਬਰੀ ਜਬਰ ਨੇ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤ ਗਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਜ਼ਤ ਲੁਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਇਜ਼ਤ ਹੈ, ਧਨ-ਜੋਬਨ ਵੈਰੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਹਨ :

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥
ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥..... ੪॥ (੪੧੭)

ਮੇਰੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂਗ ਲੁਟੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਮੁੰਨੇ ਗਏ :

ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ ॥
ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ੍ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ॥
ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ ॥੧॥

ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਬੁਰਕੇ ਬਾਬਰੀ-ਜਬਰ ਨੇ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਹਿੰਦੂ ਬੱਚੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੋਇਆ।

ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ ਭਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ ॥
ਇਕਨ੍ਾ ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ ਇਕਨ੍ਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ...॥੬॥

ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਮੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੀ ਬੱਚੀਆਂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕਸ਼ਟ ਆਇਆ। ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਮਾਲ-ਧਨ, ਘਰ-ਬਾਰ, ਜੋਧੇ-ਗਭਰੂ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਐਸ਼ਵਰਜ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਵਡਾ ਦੁਖ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਅਲਾਪਿਆ :

ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੇਰੜਿ ਕਹਾ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹ ਬੰਕੇ ਐਥੇ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ ॥੧॥

www.AKJ.Org

ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘਰ, ਦਰ, ਮੰਡਪ, ਮਹਲ, ਸਰਾਈਂ, ਹਰਮ, ਸਭ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਸਾੜ-ਫੂਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ :

ਕਹਾਂ ਸੁ ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥
ਕਹਾਂ ਸੁ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈ ਮਾਈ ॥੨॥

ਵਸਦਾ-ਰਸਦਾ ਹਿੰਦ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਬਾਬਾ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਬੇਲੇ, ਘੋੜੇ, ਫੌਜਾਂ, ਸਿਪਾਹੀ, ਬਾਂਕੇ ਗਭਰੂ, ਸੋਹਣੇ ਘਰ, ਐਸ਼ਵਰਜ ਕਿਵੇਂ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ?

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇਖੀ। ਉਸਨੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏ, ਖੂਨ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ । ਪਰ ਫਿਰ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੋਇਆ । ਉਸਨੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਭੇਦ ਜਾਣਿਆ, ਇਸ ਹੋਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ, ਇਸ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮਾਵਾਰੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਿੰਦ ਕਿਉਂ ਹਾਰਿਆ, ਹਿੰਦ ਕਿਉਂ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ, ਹਿੰਦ ਕਿਉਂ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ?

ਹੁਕਮ-ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਬਰ-ਵਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਨਾਟਕ ਇਕ ਨਾਟਕ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਟਕ-ਕਾਰ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਕਰਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ "ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਮਨੁਖ ।" ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ :

ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਘੜੀ ਵਿਚ ਥਾਪ-ਉਥਾਪ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਦਾ ਨਾਟਕ ਰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ—ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ:

ਇਹੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ, ਤੂ ਗੋਸਾਈ ॥
ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ, ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵੈ ਭਾਂਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ :

ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥
ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ਕਿਸਥੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥
ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਵਿਗਸੈ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥੭॥੧੨॥ (੪੧੭-੧੮)

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਭਾਣੇ ਵਿਚ, ਪਰ ਭਾਣਾ ਸੱਚੇ ਤਪਾਵਸ ਤੇ ਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈ :

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥

ਬਾਬਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ—ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰੀ ਹੈ, ਕਤਲੋ-ਗਾਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਇਆ ਸਭ ਭਾਣੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਇਆ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਹੈ, ਤਪਾਵਸ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ । ਤਪਾਵਸ ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਤੇ ਹੋਣੀ ਲਈ ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਣੀ-ਸਹਿਣੀ, ਕਰਨੀ-ਧਰਨੀ, ਰਾਜਸੀ—ਆਤਮਕ ਦਸ਼ਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮਾਵਾਰ ਸੀ । ਬਾਬੇ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ 'ਬਾਬਰਵਾਣੀ' ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਅਗੋਂ ਲਈ ਰਹਿਣੀ-ਸਹਿਣੀ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਪਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆਈ ।......

—"ਸਿਖ, ਸਿਖੀ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ" ਵਿਚੋਂ

www.AKJ.Org

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ—ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਣ

ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਵਾਈਟ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੱਬਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਤੇ "ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ" ਹੈਡਿੰਗ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਮੁਢਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੇਵਲ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਹੈ। ਜੱਥੇ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਥਵਾ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਹੀਂ।

ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਦਾ ਵਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ, ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਤੇ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ।

(ਰਾਮ ਸਿੰਘ) ਜਥੇਦਾਰ, ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ

ਬਿਖਮ ਭਾਣਾ

ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਬੀਬੀ ਲਾਡੀ) ਸੁਪਤਨੀ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ੪-੬-੮੪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਜਿਹੇ ਗਏ ਕਿ ਮੁੜ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਿਖੇ ਪਰਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ੮ ਜੁਲਾਈ ਸਵੇਰੇ ਪਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ੩ ਤੋਂ ੫ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ (ਅਜੀਤ ਨਗਰ) ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸੜੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਜੀ ੪ ਜੂਨ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕਰੋ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਇਕੋਤਰ ਸੌ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ ਨੂੰ ਤੇ ਇਕੋਤਰ ਸੌ ਰੁਪਏ 'ਸੂਰਾ' ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਗਏ।

'ਸੂਰਾ' ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੁਜੀ ਸਹਾਇਤਾ

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਗੂ ਗੋਰਾਇਆ	ਸੂਰਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ		੫—੦੦
ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਯੂ. ਕੇ.	,,	,,	੫੦—੦੦
ਸ: ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਅਸੈਨਲ ਬੀ. ਸੀ. ...	,,	,,	੧੪੫—੦੦
ਭਾ: ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕਾਨਪੁਰ	,,	,,	੫੩—੦੦

www.AKJ.Org

ਸ਼ਹੀਦ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਰੋਵਾਲ

ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ । ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਾਰੋਵਾਲ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਸੰਦੇਸੜੇ ਭੇਜ ਭੇਜ ਕੇ ਬੜੇ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਬੁਲਾਂਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ।

ਆਪ ਜੀ ੬ ਜੂਨ ੧੯੮੪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ ਗੋਲੀ ਲਗਣ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ । ਆਪ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ੮ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪਾਰੋਵਾਲ ਵਿਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਡਾਢੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ । ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ, ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸੜੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ । ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ ।

ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਤੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ

ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਪਿਤਾ ਪੂਜਯ ਬਾਊ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਯਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪਲਾਸੌਰ ਰੋਡ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ੨੦ ਜੁਲਾਈ ੧੯੮੪ ਨੂੰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ, ੮ ਵਜੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ੨੨ ਜੁਲਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ੬ ਵਜੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਦਿਨੇ ੧੧ ਵਜੇ ਤਕ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਗੇ ।

ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਯੋਗ ਬਾਊ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਦਿਆਂ ਅਸਾਂ ਸਭਸ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਜੁ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ।

ਦਾਸਰੇ—ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਜਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸ਼ਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਸੂਚਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ੧੯੮੪ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸ਼ਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੈਸਾਖੀ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਊਨਸਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਹਿਤ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ "ਭਾ: ਸਾ: ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ" ਸਕੀਮ ਚਾਲੂ ਹੈ । ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਅਠਵੀਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਮ. ਏ. ਤਕ ਦੇ ਸਿਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ (ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ) ੫੦/— ੮੦/— ਅਤੇ ੧੦੦/— ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇਣੇ ਨੀਅਤ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਐਤਕੀ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿਲੀ ਕੀਰਤਨ-ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ (ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ) ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਗੁਰਸਿਖ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਨੀਆਰਡਰ ਭੇਜ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਉਣ । ਐਤਕੀ ਇਹ ਫ਼ਾਰਮ ੩੦ ਸਤੰਬਰ ੧੯੮੪ ਤਕ ਇਸ ਪਤੇ ਤੇ ਭੇਜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਲੁੜੀਂਦੇ ਸਰਟੀਫ਼ੀਕੇਟ ਦਿੱਲੀ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।

ਮਾਸਟਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕੋ-ਆਪਟਿਡ ਮੈਂਬਰ
ਭਾ: ਸਾ: ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਬੋਰਡ (ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ)
C/O ਨਵਯੁਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ, ਦਿਲੀ-੬

ਸੂਰਾ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

www.AKJ.Org